

هفتمین کنفرانس آموزش شیمی ایران

..... ۲۲ تا ۲۴ شهریور ۱۳۹۰ - زنجان

بررسی زبان علم، ویژگی‌های نحوی و واژگانی در متون کتاب شیمی برای زندگی (۱)

بلقیس روشن^{۱*}، مریم آرمیون^۲

(۱) تهران - بلوار ارتش - ابتدای خ نخل - دانشگاه پیام نور

sh.melikana@yahoo.com

(۲) تهران - بلوار آفریقا - نبش میرداماد - قبادیان غربی - دبیرستان (شاهد) یثار

Maryam_armioon@yahoo.com

چکیده:

مقاله‌ی حاضر در چارچوب کلی زبان‌شناسی آموزشی، زبان‌شناسی متن و روان‌شناسی زبان و با توجه به ویژگی‌های زبان علم به بررسی ویژگی‌های نحوی و واژگانی متون کتاب درسی شیمی برای زندگی (۱) (شورای تألیف گروه شیمی دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی: ۱۳۸۹) که هم‌اکنون در دبیرستان‌های ایران تدریس می‌شود، می‌پردازد. هدف از انجام این تحقیق محک زدن این متون از دیدگاه مورد بحث و ارائه‌ی راهکارهای مناسب جهت تهیه نمودن متون قابل فهم و ساده‌تر می‌باشد. روش تحقیق، تحلیل محتوای جامع‌ی آماری تحقیق را کلیه‌ی پاراگراف‌های موجود در (۱) متون اصلی، (۲) بیش‌تر بدانید و (۳) حاشیه‌های این کتاب (۹۵ پاراگراف) می‌باشد و از چک‌لیست به‌عنوان ابزار تحقیق استفاده شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که در این سه مورد، در بعد نحوی به ترتیب جمله‌های ساده (۴۷/۱۲٪)، جمله‌های مرکب ناهمپایه (۲۵/۹۸٪)، جمله‌های مرکب همپایه (۱۸/۷۳٪) و جمله‌های مختلط (۸/۱۵٪) از بیش‌ترین تا کم‌ترین بسامد وقوع را به خود اختصاص داده‌اند. ساخت معلوم (۷۴/۸۷٪) و ساخت میانه (۴/۸۹٪) از بالاترین و پایین‌ترین بسامد برخوردارند. هم‌چنین، در بعد واژگانی، واژگان تخصصی (۱۴/۴۷٪) و واژگان کلیشه (۱۳/۷۶٪) کم‌ترین بسامد را نشان می‌دهند. علاوه‌براین، باهم‌آیی واژگانی (۳۳/۲۴٪)، حشو (۱۸/۴۲٪) و اصطلاحات تخصصی (۸/۶۷٪) به ترتیب دارای بیش‌ترین تا کم‌ترین بسامد هستند و واژگان مهجور در هیچ یک از متون دیده نمی‌شوند. بررسی این متون نشان می‌دهد که در نگارش آن‌ها در مجموع ویژگی‌های زبان علم رعایت شده و میزان حشو که در درک مطلب کمک می‌کند، قابل قبول است. اما چنانچه مطالب موجود در جمله‌های مرکب ناهمپایه و مختلط، حتی‌الامکان در قالب جمله‌های ساده و مرکب همپایه بیان گردند، درک این متون سریع‌تر و ساده‌تر خواهد شد.

کلیدواژه‌ها: زبان‌شناسی آموزشی، زبان‌شناسی متن، روان‌شناسی زبان، زبان علم، نحو، واژگان، متون شیمی فارسی

۱. مقدمه

زبان به عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای ارتباطی از دیرباز میان انسان‌ها مطرح بوده است. زبان نظامی ذهنی است که از تعدادی واحد و رابطه بین آن‌ها به وجود آمده است، از جمله‌ی این واحدها می‌توان به واژه، عبارت، جمله‌واره و جمله اشاره کرد. آن گونه‌ی زبانی که در تدوین متون علمی به کار می‌رود، زبان علم نام دارد^۱. زبان‌شناسی مطالعه‌ی علمی زبان است و از تلاقی این حوزه با حوزه‌های دیگر، برخی حوزه‌های میان رشته‌ای نظیر زبان‌شناسی آموزشی^۲ و روان‌شناسی زبان^۳ پدید آمده است. زبان‌شناسی آموزشی یکی از زیر شاخه‌های زبان‌شناسی جدید است که مسائل مربوط به ارتباط زبان و آموزش را بررسی می‌کند. با توجه به این که زبان عمده‌ترین ابزار تهیه و تنظیم محتوا در همه‌ی موضوعات درسی (نظیر فیزیک، شیمی، زیست‌شناسی و غیره) است، دانش‌آموزان به این وسیله می‌توانند بخش مهمی از مفاهیم، ارزش‌ها و حتی مهارت‌هایی را که برای آنان انتخاب و سازمان‌دهی شده است، درک و درونی کنند. به این فرایند «یادگیری از طریق زبان» می‌گویند. در صورتی که در تدوین متن آموزشی^۴ از واژگان، نحو و بافت زبانی مناسب و قابل فهم برای برقراری ارتباط با مخاطب استفاده شود، پیام متن قابل دریافت خواهد بود. در غیراین‌صورت، ارتباط میان منبع پیام (کتاب) و گیرنده‌ی آن (دانش‌آموز) مختل خواهد شد که این امر به معنی تحقق نیافتن هدف در برنامه‌ریزی خواهد بود. بنابراین، اصول موجود در زبان‌شناسی

1. scientific language
2. educational linguistics
3. psycholinguistics
4. educational text